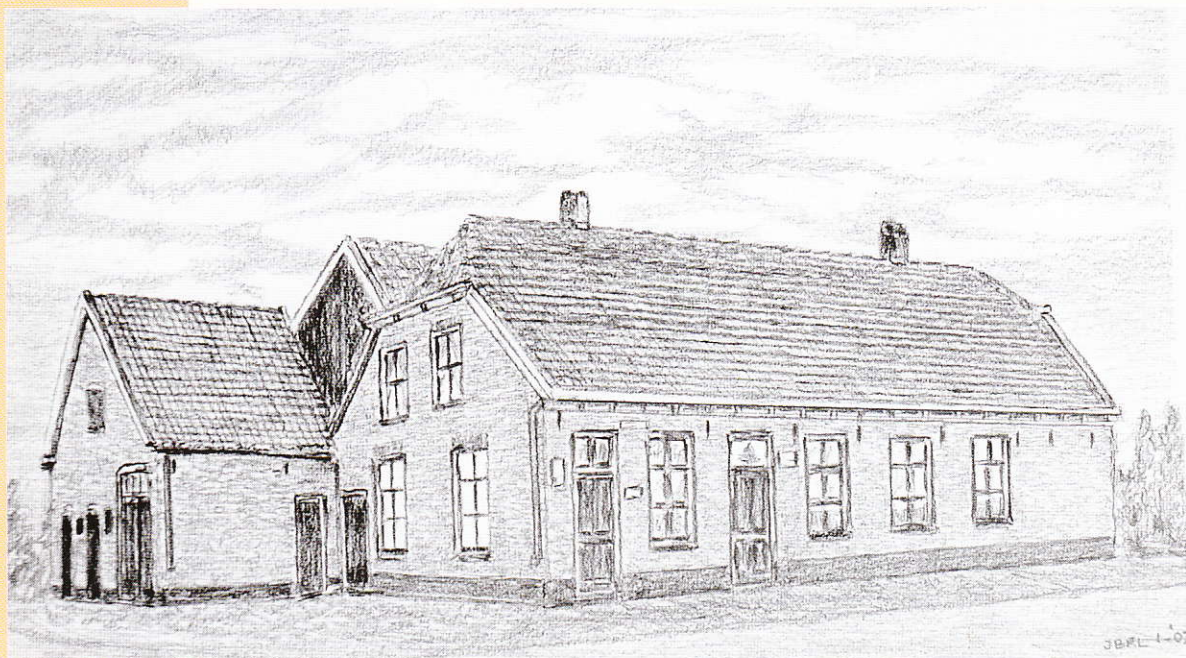

BOORN en BOERSCHOP

Periodiek Heemkundevereniging Bussemakerhuis Borne

Met artikelen over historie, recht en volkskunde,
in het bijzonder van
de gemeente Borne en omgeving

Zenderen

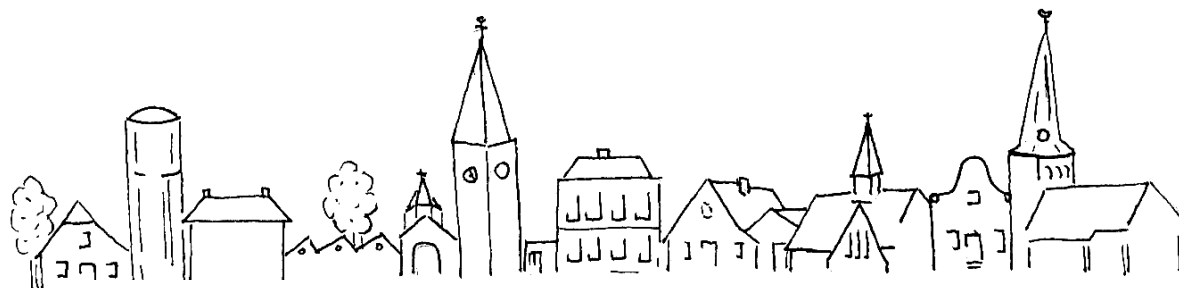
Hertme

Bornerbroek

Borne

**Jaargang 17,
2007**

BOORN en BOERSCHOP

Jaargang 17, No. 2, November 2007

Verschijnt 2 maal per jaar

Inhoud	Redactie	1
Colofon	Redactie	2
Van de redactie	Redactie	3
Wat er fout ging	Redactie	3
't Oale huuske oawer 't spoor	Jan Kleinman	4
Een bijzondere bezienswaardigheid	Berend Jager	5
Denkend aan Borne, een schrijfwedstrijd	Jan Stoop	7
Uit het aantekenboekje van J.B. Schoenmaker	Hans Leuverink	8
Het aantekenboekje van pastoor Lammerinck -1-.	Jan Deckwitz	9
An 'n viewer in Stroom Esch	Johan Kwast	13
Graaf Heiden van Hompesch	Jan Deckwitz	15
Voorjaar en zomer rond de Meijershof	Gé Nijkamp	18
Het proces Bussemaker contra Helmig	Gerard Nijhuis	20
Open monumentendag, een terugblik	Henk Westerik	24
De kroniek van Sweder Schele van Weleveld	E.T.J.T. Kwint	25
Zo was 't, zo is 't . . . de Oude Deldensestraat	Anja Tanke	29
Boekennieuws	Redactie	30
Van de bestuurstafel	Leo Leurink	31
Nog leverbare uitgaven	Bestuur	32

Periodiek Heemkundevereniging Bussemakerhuis Borne

- Redactie** : R. Blödtner-Leushuis, J.F. Deckwitz, H. Hassink, B. Jager,
A.J.G. Linthorst-Gruppen, A. Tanke, H. Temmink.
- Redactieadres** : Blauwgras 68, 7623 GL Borne, Tel. 074 266 59 92
Email: deckwitz@home.nl
- Ondersteuning** : J.J. Grootenboer, J.B.F. Leuverink
- Inzenden kopij** : Aan het redactieadres. Het auteursrecht van de artikelen blijft berusten bij de afzonderlijke auteurs. De redactie behoudt zich het recht voor artikelen in te korten, te splitsen of te redigeren.
- Losse nummers** : € 3,00 (porto € 2,00)
- Verspreiding** : Via de boekhandelaren Bruna en Ten Voorde, het Bussemakerhuis en de penningmeester van de Heemkundekring, allen te Borne.
- Abonnement** : Inbegrepen bij het lidmaatschap van de Heemkundevereniging.
- Lidmaatschap** : Persoonlijk lidmaatschap € 15,00 per jaar;
gezinlidmaatschap (2 personen per gezin) € 20,00 per jaar.
- Bank** : RABO-bank Borne, rek.nr. 14.56.37.409.
- Giro** : 115.75.24 t.n.v. Penningmeester Heemkundevereniging Bussemakerhuis.

De Heemkundevereniging Bussemakerhuis heeft als doel het opwekken van belangstelling voor prehistorie, historie, recht en volkskunde, in het bijzonder van de gemeente Borne en omgeving.

Bestuur: (2007; eventuele tussentijdse mutaties worden in “Van de bestuurstafel” medegedeeld)

J.F.M. Hassels Mönning (vz.)	Watertorenstraat 14	7622 EG	Borne	266 15 81
L. Leurink (secr.)	Zuid Esch 31	7622 DB	Borne	266 31 60
H.J.M. Westerik (penn.mr.)	Doddegras 11	7623 DK	Borne	266 27 40
H.J. Oude Aarninkhof (lid)	Erve Escher 3	7625 NG	Zenderen	266 27 67
G.J.M. ter Beke (lid)	De Reimer 1	7625 PT	Zenderen	266 31 68
R. Blödtner-Leushuis (lid)	Cor Hilbrinkstraat 56	7622 EW	Borne	266 89 08
G.H. Smoors (lid)	Wensinkstraat 45	7622 KR	Borne	266 50 48
H.A.M. Woolderink (lid)	Stroom Eschlaan 75	7623 CW	Borne	266 37 44

Overname van de inhoud van dit blad, of delen daaruit, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van de Redactie.

Deze uitgave werd mogelijk gemaakt door onze adverteerders.

VAN DE REDACTIE

Dit is het eerste nummer dat in zijn geheel door de nieuwe redactie van *Boorn en Boerschop* in elkaar is gezet. Voor het vorige nummer had Frits van Capelleveen nog de bouwstenen en artikelen aangedragen. Zijn overlijden is een groot verlies; de nieuwe redactie heeft er alles aan gedaan het oude niveau te handhaven.

In dit nummer treft u een verscheidenheid aan bijdragen aan. Natuurlijk is er de verwijzing naar Borne 800 in de vorm van een verslag van de Monumentendag en een bijdrage aan de schrijfwedstrijd.

Daarnaast treft u een boeiend verslag aan van de vorderingen rond de publicatie van het dagboek van Sweder Schele van Weleveld.

Een teneur die steeds meer in de belangstelling komt in historische tijdschriften is het beschrijven van jeugdherinneringen, waarin soms aardige details over het leven van toen naar voren komen. Wij volgen deze trend: u treft drie jeugdherinneringen aan waarvan twee in dialect, in proza- en poëzievorm.

Natuurlijk mogen artikelen over het rijke verleden van Borne niet ontbreken, bijvoorbeeld de geschiedenis van de niet erg geliefde graaf Heiden van Hompesch, of een zoektocht in het boeiende aantekenboekje van een 18de eeuwse pastoor uit Hertme.

Velen hebben eraan bijdragen aangedragen om van dit nummer een interessant geheel te maken. We wensen u dan ook veel leesplezier.

WAT ER FOUT GING

In de vorige uitgave van *Boorn en Boerschop* (2006 nr.2) zijn enkele storende fouten geslopen, die we hier willen recht zetten:

In het **Memoriam van Frits van Capelleveen** in de tweede alinea is een zin gekopieerd uit een ander artikel t.w.; *De munt is alleen in Borne een wettig betaalmiddel voor een periode vanaf de presentatie op 11 mei tot en met 31 december van dit jaar*. Deze zin moet in zijn geheel worden geschrapt;

Bij het artikel **Eer hofmeijer en R.K. Geestelijkheid aangetast** van G.A.B Nijhuis (blz.49-52) zijn de bijbehorende bronnen niet gegeven. Op blz. 49 wordt **bron -1-** aangegeven. Deze bron vervalst omdat deze in de tekst is verwerkt. **Bron -2-**: Stadsarchief Oldenzaal OK 521. **Bron -3- en -4-**: Stadsarchief Oldenzaal en HCO Zwolle 45.1/20 en 45.2/38. **Bron -5-**: J.Geerdink, "Enige bijdragen tot de Geschiedenis van het Aartsdiaconaat en Aartspriesterschap Twenthe en Calendarium St. Plechelmis te Oldenzaal".

Ons excuus voor deze omissie.

De redactie

't Oale huuske oawer 't spoor¹

*'t Oale huuske oet het rieijke
't oale huuske oawer 't spoor
hebt ze kottens of' ebrökken
't stun der meer as honderd joar*

*'t oale huuske oet het rieijke
al dee joaren stun het doar
't huuske woaraw joaren wont hebt
op den tip doar oawer 't spoor.*

*Oh wat hew der mangs 'elachen
oh wat gung het der mangs duur
elkeen leup der in en oet
veur gineen de toowe deur*

*ook als ha'w gin cent te makk'n
ook al was der wal is wat
mer in dat huuske oet het rieijke
hew onmeunig wil 'ehad.*

*'s Oavens zat doar in de kökk'n
't jongvolk geerne bie mekaar
en daar wör wat of' elachen
of wie zung'n bie de gitaar*

*of wie gamm'n mekaar doar daansles
eerluk woar wa'k oe vertel
as der weinig wichter wadden
daans'n wie met n'n bezemstel.*

*Ook de bakker en de slager
en de melkboer... wee nig meer?
drunk'n doar geern ne köpke koffie
altied drok geklassineer*

*'s oams den ha'j der altied anloop
wödt der vaak n'n pötke 'kaart
of wie lull'n oawer van alles
't wör der mangs onmeunig laat.
Joa ... in dat huuske ... makluk zat
hew onmeunig wil 'ehad.*

Jan Kleinman

¹ Tekening van Jan Kleinman. Het betreft hier het pand dat stond aan de Deldensestraat over het spoor aan de rechterkant. Het maakte deel uit van de zogenaamde Blauwe Lap. De woningen zijn in 1873 gebouwd door Bussemaker, fabriqueur en directeur/eigenaar van de steenbakkerij, en in 1976 gesloopt

EEN BIJZONDERE BEZIENSWAARDIGHEID

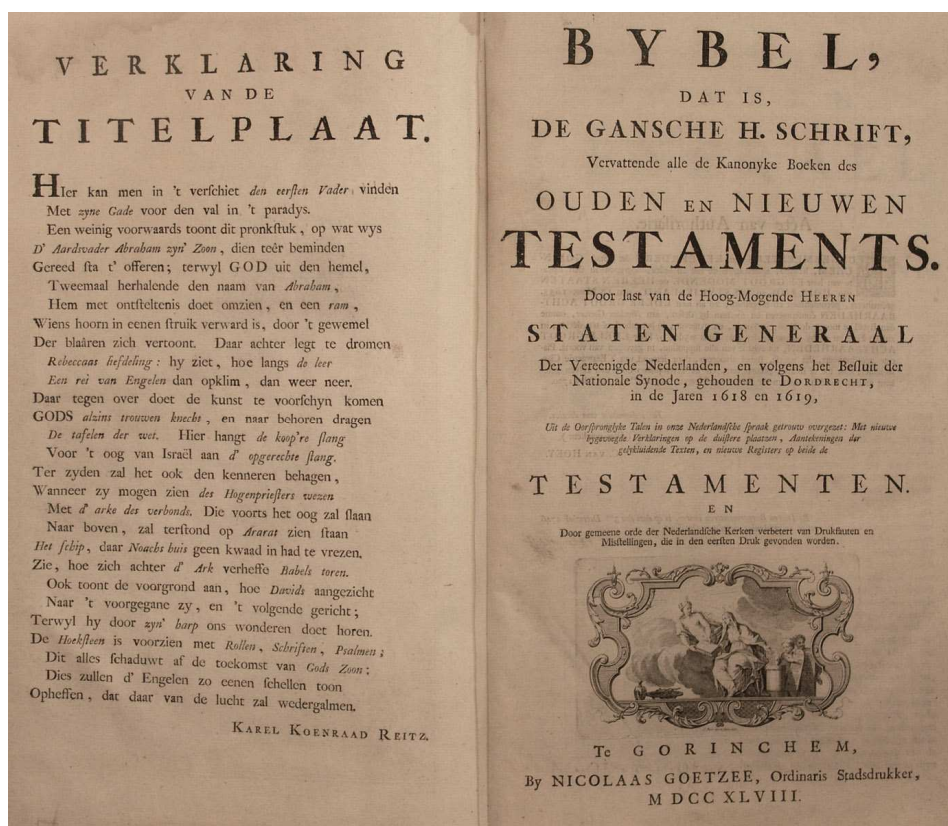
De statenbijbel in de Oude Kerk

Zondag 5 november 2006 was voor de leden van de Protestantse Gemeente in Borne een bijzondere dag. Op initiatief van J. Hoogenboom waren de etsen uit de statenbijbel van Goetzee gefotografeerd en in een aparte uitgave gebundeld. Dit kijkboek werd op 5 november officieel gepresenteerd tijdens een toespraak door de voorzitter van het College van Kerkmeesters B. Slotman. Daarmee was de Oude Kerk weer een prachtig juweel rijker.

Drie Statenbijbels

De Oude Kerk bezit drie statenbijbels: een uitgave van Van Ravenstein uit 1661, een uitgave van Goetzee uit 1748 en een uitgave van Keur uit 1755. Alle drie gaan ze terug op de oorspronkelijke uitgave van 1637, waaraan op initiatief van de Dordsche Synode en op last

van de Staten-Generaal, een groot aantal theologen meer dan twintig jaar lang had gewerkt. De bijbel is geschreven in het dialect van de streek die in die tijd het economische en culturele centrum was: Holland. Het Hollands werd de taal die voor de hele republiek als standaardtaal moest gelden. De statenbijbel is bij die ontwikkeling van buitengewoon groot belang geweest. In de meeste gezinnen bezat men zo'n bijbel en er werd twee keer per dag uit voorgelezen.

Titelpagina van de bijbel uit 1748

De statenbijbel van Goetzee

Van de drie bijbels die de Oude Kerk bezit is die van Goetzee heel bijzonder. De Gorinchemse drukker maakte namelijk een selectie van ongeveer vijfenzeventig etsen uit de in 1712 uitgegeven "Schriftuurlijke geschiedenissen en gelijkenissen in konstplaten en rijmen vertoond" vervaardigd door Joannes Luiken (1649-1712) in samenwerking met zijn zoon. Luikens 'Geschiedenissen' bevat driehonderd zevenendertig etsen met onderwerpen uit het oude en nieuwe testament met daarnaast de erbij horende geschiedenis in dichtvorm. Goetzee zal voor deze kostbare overname geen rechten hebben betaald. Eenmaal gedrukte boek-en waren 'vogelvrij'. Opvallend is dat de drukker bij zijn selectie een voorkeur voor

emotioneel geladen onderwerpen aan de dag legde. Zo zijn bijvoorbeeld alle etsen die Luiken

maakte over de plagen van Egypte in zijn bijbel opgenomen. Als je deze gravures met aandacht bekijkt, word je getroffen door Luikens oog voor details. Zo krijg je bijna jeuk van de ets “*Egypte met luizen gestraft*” en de ets over de sprinkhanenplag laat een wolk van sprinkhanen zien die neerstrijken op het land. Veel opvallend realistisch weergegeven mensen met een welhaast barokke plooi van de gewaden bevolken de etsen van deze weergaloos knappe kunstenaar. Het is boeiend de nu separaat vervaardigde uitgave in de Oude Kerk te bekijken,

Ets uit de bijbel: Paulus, bekering

want de statenbijbel zelf ligt veilig opgeborgen in een glazen vitrine op een tafel die zich in het koor bevindt.

Goetzee in Bornse kerk

De Goetzebijbel is in 1921 in het bezit gekomen van de Hervormde Gemeente; het was een gift van de Vereniging Oudheidkamer Twente naar aanleiding van de restauratie van de kerk. Hoewel een kostbaar cadeau was de bijbel zelf ook dringend aan restauratie toe. De rug was kapot en de randen van de bladzijden, vervaardigd uit rietpapier, waren behoorlijk versleten. Maar geld voor restauratie was er niet en dus belandde de bijbel in eerste instantie in het archief bij de andere twee bijbels. In het begin van de jaren tachtig nam Jaap Hoogenboom, in die tijd president-kerkvoogd, het initiatief tot restauratie. Deze kon gerealiseerd worden dankzij een gift van de Gidsen van Borne en het Anjerfonds. De restauratie werd uitgevoerd door de firma Sterken uit Ugchelen die zelfs de versleten bladranden vernieuwde. In 1985 was de bijbel terug in de kerk. Maar vanwege een inbraak vond men het toch niet verstandig de bijbel open en bloot in de kerk te laten liggen en dus belandde hij weer in de kluis. Pas toen er een inbraakpreventie in de kerk was aangebracht en het kostbare bezit in een afgesloten vitrine kon worden opgeborgen kwam hij weer in de kerk te liggen op een prominente plaats in het koor. Maar, zo redeneerde Hoogenboom, met deze presentatie kon de belangstellende kerkganger of toerist niet kennis nemen van de prachtige etsen. En dus werden ze gefotografeerd en gebundeld in een kijkboek dat nu voor iedereen ter inzage ligt. Een prachtig initiatief en een waardevolle aanwinst voor de Oude Kerk.

Berend Jager

DENKEND AAN BORNE, EEN SCHRIJFWEDSTRIJD.

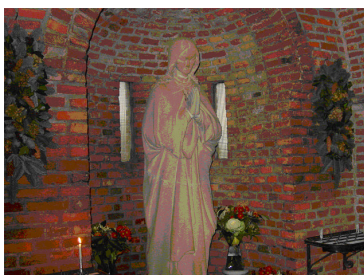
Onder de vele activiteiten die Borne 800 tot een feestelijk jaar maakten, nam ongetwijfeld de schrijfwedstrijd een prominente plaats in. Meer dan dertig Bornenaren en oud-Bornenaren gaven aan de oproep gehoor hier aan mee te doen. Het aantal prozastukken was aanzienlijk groter dan de poëtische ontboezemingen. In de jury zaten burgemeester C. Brekelmans, G. Nijkamp en H. Willems. Opvallend is dat de drie inzendingen die door de jury gehonoreerd werden, prozastukken zijn waarin jeugdherinneringen worden opgehaald. De winnaars waren J. Kwast, J. Nijhof en R. Kloesmeijer. Hun inzendingen zijn inmiddels in de Bornse Courant verschenen op 23 november, 7 december en 4 januari.

Een inzending die niet in de prijzen viel, maar toch de moeite waard is om er kennis van te nemen, was die van Jan Stoop die met zijn lyrische impressie van de sfeer rond de Mariakapel een stukje boeiend Borne tot leven heeft gebracht.

Hieronder zijn 'kleinood'.

Mariakapel

Mariabeeld in de kapel

Het kerkhof achter de kapel

Kleinood geschreven op een kerkhofje

September. Zomaar een doordeweekse avond. De toren van de katholieke kerk slaat zes uur. De Oude Kerk galmt zes keer na.

Er is nog een beetje zomer, nazomer. Afgezwakte bundels zonlicht vallen zwoel door de berken-, de beuken- en de eikenbomen die het kerkhofje bij de Mariakapel in Oud-Borne omringen. Septembegroen is anders dan het groen van de lente. Septembegroen is al klaar, voorjaarsgroen moet nog beginnen.

Maria bewaakt als een poortwachteres drie zerken. Ze staat er met de rug naar toe. Ze weet dat een 150 jaar oude beukenboom het echte werk doet. De negentiende-eeuwse zerken, waaronder een pastoor, een kapelaan en een geneesheer rusten, liggen aan de voet van de kolossale boom, waaraan sommigen geneeskracht toeschrijven. Maria knipoogt. Het zou waar kunnen zijn.

Een ander verhaal is, dat de skeletten onthoofd zijn. Jarenlang zou tenminste één schedel gestaan hebben in een nisje in de Klopjeswoningen. (Ja, ja. Klopjes. 'Zij die aan de hemel aankloppen', herinner ik mij uit een boekje.)

Maria staat in een in romaanse stijl opgetrokken kapelletje. Volgend jaar staat ze er al een halve eeuw. Er branden altijd kaarsen. Devoot kijkt ze altijd neer op tientallen bloemen. Onthoofd en onthand werd ze gevonden in een gebombardeerde kerk in het Duitse Vreden. Ze is getekend, gehavend. Zo ontdaan van kleur dat haar littekens opvallend zichtbaar zijn.

Ik zoek haar blikveld. Verbeeld me dat ze ja knikt als ik een tikkeltje zwaarmoedig mijmer over incomplete skeletten en littekens van het leven. Het zou wel eens waar kunnen zijn, lijkt ze te zeggen. Minutenlang, geknield op een bidstoel, kijk ik haar aan. Getekend droom-

gezicht. Indringend, onweerstaanbaar. Zelden ben ik zo liefdevol bejegend door een beeltenis. Als ik wegloop, begint het te regenen. Het maakt het kerkhofje tot wat een kerkhofje behoort te zijn. Een trieste bedoening. Zum Tode betrübt.

Betrübt? Blijmoedig komt er een deuntje in mij op. Ik fluit. Ave Maria.

Jan Stoop

Wat de tied is? At gen miej dat vrög, wet ik 't. A-k 't oetlegn wil, wet ik 't nich.

UIT HET AANTEKENBOEK VAN J..B. SCHOEMAKER N° -11-

Tot nu is steeds gerefereerd aan het aantekenboek, daarnaast zijn er ook veel mondelinge overleveringen die de moeite van het vermelden waard zijn. Onderstaande gebeurtenissen, van wijlen mevrouw Morselt – Knuif, zijn daar enkele van.

Het is het verschillende keren voorgekomen dat tijdens de spreekuren alle straten rondom zijn woonhuis vol stonden met paarden en wagens, van mensen uit de verre omtrek die bij de dokter kwamen voor medische hulp. Er werd wel eens in natura afgerekend met een speenvarkentje, waar de dokter zeer van hield.

Een bijzonder voorval, dat voor waar wordt doorverteld, is het verhaal van een vrouw die bij een gebeurtenis zo zeer geschrokken was, dat ze haar stem was kwijt geraakt en geen woord meer uit kon brengen. De dokter die uit haar gebarentaal al begrepen had wat de oorzaak was, zette haar op een stoel en zei tot haar: “Blijf hier maar even wachten”. Hij liep naar achteren de keuken in, maakte een pook roodgloeiend en hield die vervolgens plotseling voor het gezicht van de vrouw. De vrouw gaf van schrik een gil en had hiermee haar stem weer terug. “Zo, nu kun je wel weer gaan”, sprak de dokter tegen de hevig geschrokken vrouw. “Waar 't ermee is ingekomen, moet het er ook maar mee uit.” En de volgende patiënt kon binnen komen.

J.B. Leuverink

HET AANTEKENBOEKJE VAN PASTOOR LAMMERINCK -I-

Inleiding

Pastoor Lammerinck is in Reutum geboren en heeft als kapelaan gediend in Amsterdam. Hij werd in 1768 benoemd tot pastoor in Hertme als opvolger van pastoor Hommels. In een periode, omstreeks 1771-1775, kwam hij regelmatig naar Borne. Hij is de stichter en bouwpastoor van de eerste rooms-katholieke kerk (een schuilkerk, gebouwd in 1785), na de reformatie aan de toenmalige Weerseloseweg, nu de Koppelsbrink in Borne.

He aantekenboekje van pastoor Lammerinck

Pastoor Lammerinck heeft een aantekenboekje nagelaten waarin hij, naast dagelijkse activiteiten ook een aantal bijzondere gebeurtenissen vermeldde uit de periode 1771 - 1778. Dit boekje bevindt zich in het gemeentearchief van Borne.

Voorin het boekje heeft hij de “*Almanach Op 't Jaar onzes Heeren JESU CHRISTI, 1771*” opgenomen. Op zich is deze almanak van 27 bladzijden al een lezenswaardig deel om een beeld te krijgen van wat er zoal omging in Nederland. Het aantekenboekje (10 x 16 cm) bevat 142 pagina's.

Het boekje was blijkbaar bedoeld om directe gebeurtenissen met betrekking tot kerkelijke zaken te noteren, bijvoorbeeld het lezen van missen. De aantekeningen zijn meestal in het Latijn gesteld. Als het onderwerp waarover een aantekening was gemaakt niet meer van belang was, werd er een streep door gezet. Bladzijden vol met doorgestreepte aantekeningen vind je dan ook in het boekje terug. Maar ook zijn er bijzondere gebeurtenissen geweest die de moeite van het opschrijven waard waren. Deze geven ons een beeld van “de mens” die de pastoor was. Bijzondere gebeurtenissen of opmerkelijke zaken zijn in inkt geschreven, overige aantekeningen met potlood.

Ik wil u graag deelgenoot maken van feiten en feitjes uit het leven van deze pastoor.

Ter nagedachtenis

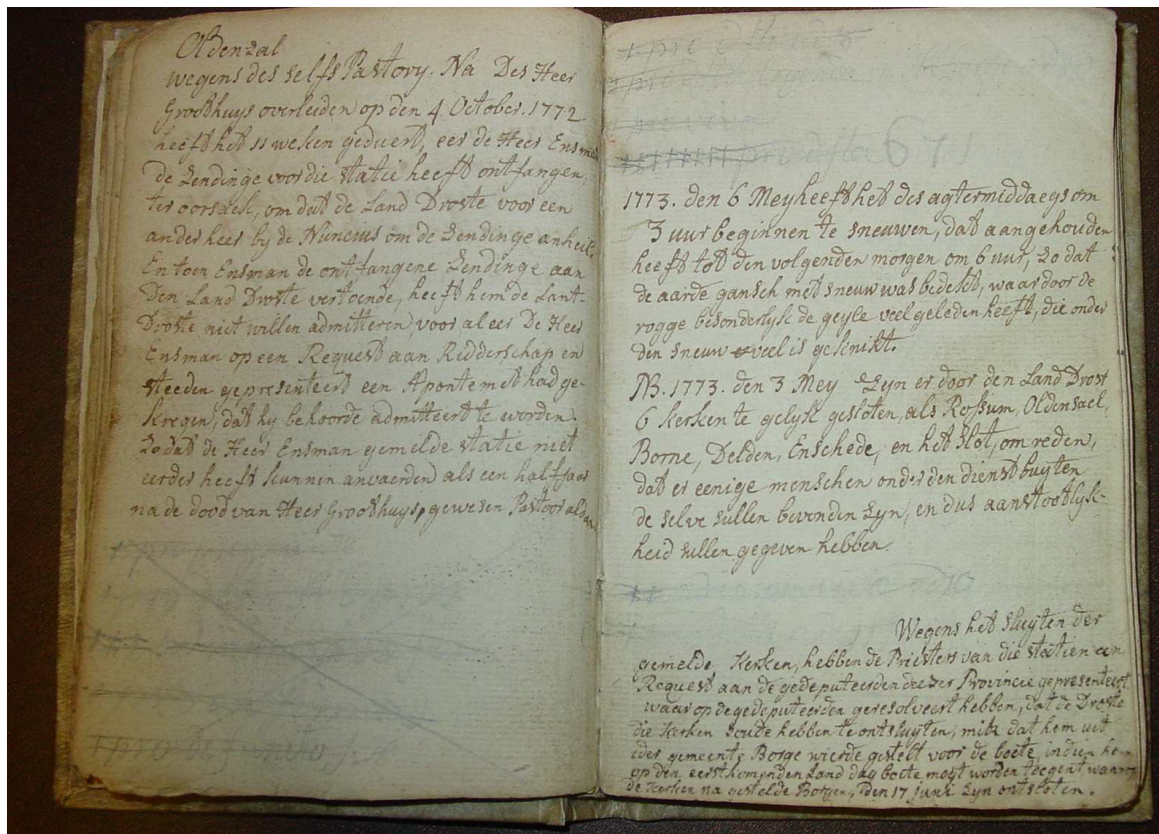
In zijn Amsterdamse periode heeft de pastoor intensief contact gehad met een klopje, Mucje¹ genaamd. Mucje is hem niet alleen bijgebleven als persoon maar ook eert hij haar nagedachtenis. Dit komt tot uiting in een aantal missen die voor haar worden gelezen.

We lezen op bladzijde 105:

¹ Mucje zou ook als Mueje gelezen kunnen worden, in dit geval wordt hiermee “tante” bedoeld. Was het genoemde klopje misschien een tante van de pastoor? We weten het niet.

II# Voor mijn Kloppe Mucje te Amsterdam. Op 25 December zijnde Kerstdag; den 27 en den 28 dito en 1 voor overledenen besteld den 26. November 1776 de almosse daar voor te ontvangen te Ootmarschen.

De streepjes voor de zin, waarvan soms een deel is doorgestreept, geven het aantal missen¹ aan ter nagedachtenis. Betaling (almosse = aalmoes) hiervoor komt uit Ootmarsum (van een familielid?).

Een beeld van het handschrift van pastoor Lammerinck in het aantekenboekje

Vervolgens lezen we op bladzijde 120:

pro in firmo². Kloppe Mucje te Amst, D

voor mijn Kloppe Mucje te Amst, den feestd. van S. Jan en 1 op des selfs octag

En op bladzijde 129:

ad intentionem³ mijn Kloppe Mucje te Amst. 1 op den 27 en 1 op den 28 December. 1 op den 1 Januari en 1 pro opta matre mea⁴.

¹ In de Rooms-Katholieke Kerk is het gebruikelijk dat tijdens de Heilige Mis zieken en overledenen in de gebeden worden herdacht. Deze personen worden voor aanvang van de mis genoemd. Iedereen kan hiervoor een voordracht doen, waarvoor (uiteraard) een vergoeding wordt gevraagd.

² Pro infirmo = voor een zieke

³ ad intentionem = ter intentie

⁴ pro opta matre mea = voor mijn goede moeder

Voor velen in de parochie worden missen besteld en gelezen. Aantekeningen hiervan in het boekje zijn hoofdzakelijk met potlood geschreven en doorgehaald. Soms vind je hier opmerkelijke zaken. Zo lezen we op bladzijde 124 dat voor Catharina Groothuys (van het erve Groothuys) 50 missen worden opgedragen en hiervoor wordt 50 gulden (!) betaald:

100 pro ofta¹ Catharina Groothuys hiervan gelesen en laten lesen

~~#####~~

Hierop ontfangen 23 gl en nog 27 Gl en dus ten voller betaalt.

Persoonlijke zaken

Af en toe werden er voor persoonlijk gebruik dingen aangeschaft.

Zo lezen wij op bladzijde 32:

1773. 7. Januari is aan Lammerinck te Ruetem de Zolinger klock gesteld en aan den gang geholpen, die met de kaste gekostet heeft 50 gl.

En direct daar onder:

1773 Den 9 Januari hebbe ik mij van Kösters Gerrit voor de eerste maal laten scheren.

In Reutum werd blijkbaar een klus, de reparatie van een klok, door een familielid (?) van de pastoor uitgevoerd.

De koster waarvan hier sprake is, woonde op enige afstand van de pastorie in Hertme, op het erve Groothuys, waar eerder in het geheim missen werden opgedragen. Waar nu de familie Schabbink woont aan de Lodieklanden was het zogenaamde “kostershuis” gevestigd.

Op bladzijde 46 lezen we:

Van de 15 Ogteropsche bloompotten hebbe ik er 9 betaalt, waartoe 8 bakken gehooren.

1773. den 26 November.

En op bladzijde 84 is weer sprake van een aankoop:

Het kabinet heeft gekosted voor kooperwerk en slooten aan Hanterman betaalt . . . 4. Gl.

Voor houtwerk en maekloon aan Mannes Mulder 30.Gl. Samen 34 voor het maeken der ladenbarn.

Op bladzijde 94 vinden we vervolgens:

Voor 7. met rootstreept trijp overtrokkene stoelkussen in Perzonius boedel gekocht hebbe ik betaalt 10.Gl.8.st.12.pen.

En op bladzijde 102:

Den gekabinetten lessenaer gekogt op den Boedel

van den Medicus Westerloo voor - - - - - :13G.0st.5p.

het omhangen van des selfs deksel, met het nodige daartoe - - - - - : 1- 0- 0

Het tafeltjen gekogt op dien selven boedel voor - - - - - : 0- 13- 13

Het geölyde linnen waarmede het overtrokken - - - - - : 0- 16- 0

Twee bladzijden verder lezen we:

1777. 7 Januari. Mijn ledikant heeft gekost aan Mans Mulder - - - - - 8.g.

Voor goordine roeden - - - - - 3

Voor het behangsel te naastenbij - - - 1.8

¹ pro ofta (ook pro ofto) , een samenvatting van pro defuncto = ter nagedachtenis

Over het weer

Ook over het weer vinden we enkele opmerkingen in het boekje.

Zo lezen we op bladzijde 38:

1773. Den 6 mey heeft het des agtermiddaegs om 3 uur beginnen te sneuwen, dat aangehouden heeft tot den volgenden morgen om 6 uur, zo dat de aarde gansch met sneuw was bedekt, waardoor de rogge besonderlijk de geijle veel geleden heeft, die onder den sneuw veel is geknikt.

En op bladzijde 104:

In het jaar 1776 is het de gansche somer gewenscht weder geweest, moy en droog tot 16 November toe, zodanig, dat men tot daartoe nog droogvoets heeft gaan kunnen door de schipleidinge die van het Loo na Almelo loopt.

Tot slot vinden we op bladzijde 138 een mededeling die voor zich zelf spreekt:

1778. In dit jaar is den Tabaksverbouw hier ingevoerd, en dat ter oorsaeke der ongewone duurte van den tabak, die uit vreemde gewesten koomt. Want in de plaats, dat men dien plag te koop en voor 4.st. per Pond(?), heeft men nu al een geruymen tijd 16.st. moeten geven.

Bijzondere gebeurtenissen

Een bijzondere gebeurtenis in het leven van pastoor Lammerinck is het overlijden van zijn moeder waarover hij de volgende aantekening (blz. 87) maakt en en passant ook het overlijden van een collega in Denekamp memoreert:

.1776. Den 14 januari des voormiddaegs om 11 uur, zijnde het feest van den soeten naeme Jesus, is mijn moeder in den Heer ontslapen. Daegs van te voorn is de Eerwaarde Heer Morsel Capellaan tot Denekamp overleden.

Tot slot wil ik niet onvermeld laten dat ook aan de, in Twente, welbekende "Huttenklaas" aandacht wordt geschonken. Op bladzijde 79 lezen we:

1775. 13. September is te Oldenzal ene scharpe Justie geschied aan den zogenaemden Huttenklaas met zijn vrouw en zoon, de vrouw gewurgt, de zoon levendig gerabraekt, en de vader na dat hij zijn vrouw en zoon al knielende had zien ter dood brengen, ook levendig gerabraekt en darna met een bijl voor den kop geslagen, en alle drie wer op een besonder vat gestelt, om datse te samen twee gruwelijke moorden hadden gepleegd.

Het radbraken hield in dat de veroordeelde op een rad (wagenwiel) werd vastgebonden waarna met negen slagen het vonnis werd voltrokken. Eerst werden de scheenbenen kapot geslagen, vervolgens de onderarmen, de dijbenen en de bovenarmen. De genadeslag kwam door met een bijl de ribbenkast ter hoogte van het hart in te slaan. Soms werd in plaats daarvan op het hoofd geslagen. Negen slagen in totaal.

Er is weinig voorstellingsvermogen voor nodig om te beseffen wat hier op 13 september 1773 in Oldenzaal plaats vond. Blijkbaar heeft het voorval ook op pastoor Lammerinck diepe indruk gemaakt.

(Wordt vervolgd)

Jan Deckwitz

AN 'N VIEWER IN 'N STROOM-ESCH

In de veakaansietied bin ik nen morgen met 'n kleanzön hen visken ewes.

't Gung dat 't snof en noe hef opa 'n smaak te pakken.

Nich da-k der verstaand van heb, mear as 'n dobber deep oonder geet, wördt 't tied um op te halen. Morgen der voort wier hen.

Johan Kwast. Overpeinzing. . . an 'n viewer¹

Zo hef alman zien geneugen an 't mooie zommeweer.

't Is tien uur en ik zit wier an 'n StroomEschviewer. Mooi in de zun, de korte bokse der bieje an en in 'n ummer zeen haal ik der 'n stuk of wat boawen water. Eankelen nich groter as sardientjes, mear loat hen, 't bint viske.

'k Biet mij der kats op vast; zitten bliewen, hoövöl vang ik vandage.

Noe mö-j der ok wier nich al te kraampachtig met doan en ok gewoon ees wat um oe hen kieken. Wat leu loopt langs met nen hoond, wiederop zee-j bieje toeren leu op ne fietse.

In de wieden komt oawer nen breejen tegelpad twee vroaleu op nen scootmobiel, achter mekaa an, miene kaant op veuren. Zee hebt nen doonkeren bril op; komt al nöager, stopt bieje mij en één der van begeent voort te kuieren.

"Al wat gevangen meneer?"

"Ja, 'n stuk of zes, 't kon slechter."

"U komt hier zeker uit de buurt?"

"Nee, van de andere kant van Borne, maar hier kun je zo mooi zitten."

'k kan dee twee nich toesbrengen.

"Komt u beiden hier ook vandaan?"

"Zij niet van oorsprong, maar ik wel; eigenlijk kom ik van geboorte uit Zenderen."

Ik voort: "O, mear dan kö-w ok wal Twents proaten."

Zee: "joa, waarom ok nich, dat doo-k dagduur ok en miene buurvrouw versteet 't wal."

"Woch, 'k zal efkes 'n zonnebril ofzetten, dan kuiert et 'n luk better."

"Joa, 'k goa regelmoatig met eur met; zee zöt naa slech en dörf alleen de weg nich op."

"Mie mankeert niks, en as ik vuurop riej, kan zee heanig zo achter mij an."

"Dan geet 't wal en dan keump zee der nog ees oet; hier bi-w tehoope nog nich eerder ewes."

'k Vroage mij of: As oe niks mankeert, hoo kom ie dan an den scootmobiel?

Mear doar kom ik rap achter.

"Wiej wont noe al wier nen tiedlaank in Boorn, tegenoawer 't station, bieje dat viewerke; alns liekvloers. Joa, wiej majt der gern wonnen. Doarvuur he-w, doo oonzen zön hier 't bedrijf oawernam, nen zet in Deankaamp woond."

¹ Foto: Annemie Mulders-Gordijn

Noe dreait bij mij de reä volop.

Zeanderen, Boorn, bedrief, Deankaamp, Boorn ?

“Dan möt ie de vrow van Ben Sanderink wean”, zeg ik.

“Joa, dat he-j good, ik bin van Kroeze oet Zeanderen, van de Motorkroeze.”

’t Is mij zo duudelijk as wat,Ria.

“En ik bin Johan Kwast.”

“Och, Johan Kwast; ie bint vuur joaren joa wal ees bij oons an de zaak ewes.”

“Nee, ‘k har oe zo gauw nich wier keand.”

“Ik oe ok nich, mear doo-j van de Motorkroeze en Deankaamp preuten, gung mij ’n lech op.”

En, dan heur ik in kotten tied nen helen hoop. Woarum zee wierum noar Boorn bint vehuud en woarum zee op den blauwen scootmobiel van Ben ridt.

Noa ’n zetjen.

“Wiej möt zo heanigan mear ees wier zeen da-w op de kökken an komt; um 1 uur mö-k bij ’n taandarts in Deankaamp wean.”

“Joa, den he-w aait nog zo anhouden.”

“Och, en met ’n auto bi-j der nog wal ’n moal.”

‘k Zeg: “Woch nog effen Ria, vuur da-j vot jaagt wi-k oe nog vertellen wa-k vroager ees met Ben heb met emaaht.”

’k Was deank ik ’n joar of zeuwen en Ben ’n joar of wat oolder.

Op ’n good moal keump Ben, den in dee tied bij oons in de buurt wonnen, mear ’n löp eigenlijk de aandere kaant op har, bij oons ’n zaandweg in lopen.

Hee vevedden zich deank ik. Wiej beaden sleantert zo wat oawer den weg, schriewt met nen stok nen naam in ’t zaand en howt wat duur braandnettelen; och, ie kent dat wal ..., jongens.

In de wieden keump nen keerl an fietsen.

An ziene transportfietse bungelt knienevellen en dat weark.

Dörf ie em voort oet te scheelen vuur “schooier”, vrög Ben.

Ik nich, mear ‘k reageer der nich op.

Den keerl is oons zo’n dertig trad vuurbiej; Ben zet de haande an ’n moond en röp:

Schooier, schooier!

’k Schrik mij kepot, mear ’n keerl trapt gewoon verdan.

Inees spreuk hee van de fietse of en pleert ’n transport tegen nen dubbelen laanteernpoal an.

Met de voes in de heugte röp e : *“Wocht mear, vanoavond kom ik wal bij oe an hoes.”*

Noe ha-j ’t schoap an ’t drieren, dat ha-j.

“Den Ben, hoo dörfen den dat toch te roopen, “schooier”; bij oons vuur ’t hoes nog wal”,
en ik zat der mear met.

Doo de oaleleu noar berre gungen en der nog efkes bij mij achterhen kwammen kieken, sleup ik nog nich.

Wat he-j, woarum sloap ie nog nich?

Doo kwam ’t hoge woord der oet woarum, enden schooier möt nog kommen.

Ach jong, den keerl keump noe nich meer en morgen ok nich; goat mear gauw sloapen.

’t Was ne hele opluchting, hee kwam nich.

“ ‘k Zal ’t Ben voort vroagen of hee dat nog weet.”

“Mooi, da-w nog ees wier kuierd hebt; mear noe mö-w goan.

“Zit nog ’n zetjen en vangt nog wat.”

“Joa, ’t beste met oeleu en doot Ben de groeten.”

Tegen 'n uur of twee, doar keump nen blauwen scootmobiel an.

't Zal Ben toch nich wean?

Joa, waarachtig, hee is't.

“Ha, Johan, hoo he-j't der met?”

“'k Deank: loa-k der noa 't etten voort efkes hen veuren, misschien zit e der nog. Ria hef mij 't hele verhaal doan, mear 't heugt mij nich meer.”

“Nee, in hoes kaan-k niks meer, de bene he-k nich tot 'n willen, mear in 't köpke is gelukkig allens nog good op de riege.”

Hee wis op zienen scootmobiel: *“En met den kaan-k good oawerweg.”*

Effen is 't stil.

“En noe wi-k wier verdan; 'k was op weg noar 'n zön in Hengel.”

“Johan loat 't oe good goan.”

“Joa, Ben oe ok, good da-w oons nog ees wier tröffen hebt.”

Ik pak 'n kroam mear in en goa op 't hoes op an.

Den Ben, tóch nog zo moodvol; doarginds veurt hee hen.

Johan Kwast

As nen boam véúr 't weenter ziene blaar nich zol verleezn, kon hee oons gen bod doen dat 't veurjoar in de nöagte is.

GRAAF VAN HEIDEN HOMPESCH, DROST VAN TWENTE

Inleiding

In de 18e-eeuw werd het land, zowel landelijk als regionaal, geteisterd door politieke twisten. De aanstelling van personen in ambtelijke functies werd meer bepaald door persoonlijke relaties en voorkeur dan door bewezen bekwaamheid. De functies waren weliswaar goed omschreven maar in de uitoefening werd toch vaak misbruik gemaakt van de positie. “Drost” was bijvoorbeeld zo'n functie.

Een vaak aangehaalde functionaris in Twente is *Sigismund Vincent Gustaaf Lodewijk graaf van Heiden Hompesch*. Hij was drost van Twente van 1769 tot 1786 en hij ging ver in ambtsmisbruik. Wie was deze man, waar haalde hij zijn macht vandaan, wat was zijn achtergrond?

De functie van drost

Het ambt van drost heeft bestaan vanaf 1207 en werd in 1811 opgeheven. De aanduiding “drost” komt in de 15^e-eeuw in zwang; daarvoor waren plaatsgebonden meerdere namen in gebruik. In de loop van de 18^e-eeuw komt ook de naam van “schout”¹ of “baljuw” in ambte-

¹ In Holland kwam de functie van schout overeen met die van drost. In het oosten van het land, dus ook in Twente, was schout een ondergeschikte van de drost.

lijke stukken voor. Schout is de benaming die vooral in Holland werd gebruikt, baljuw in Utrecht en het zuiden van het land. De drost was de plaatsvervanger van de landsheer, de stadhouder prins Willem van Oranje en hij werd dan ook door hem benoemd.

De taken van de drost waren:

- handhaving van de openbare orde en veiligheid;
- rechtspraak in civiele en strafrechtelijke zaken;
- politiek leiderschap van Ridderschap en Steden ;
- militaire handhaving van de wereldlijke macht van de landsheer.

De taken en bevoegdheden op het terrein van rechtspraak, bestuur en Overijsselse politiek leverden veel invloed, macht en aanzien op en zorgden ervoor dat het lucratieve ambt van drost onder de adel van Twente zeer gewild was. De drost onderhield nauwe contacten met de landsheer en gold als diens vertrouwensman in de provincie, de streek of de stad.

In de tweede helft van de 18^e-eeuw werd het land geteisterd door politieke twisten. De politieke machtspositie van de Overijsselse Ridderschap en Steden werd meer en meer aangevochten. Een belangrijk twistpunt was de vraag of vrije boeren aan de drost bepaalde diensten verschuldigd waren. Door hun verzet tegen afschaffing van deze zogenaamde “drostendiensten” raakten de drosten betrokken bij de landelijke politieke strijd tussen prinsgezinden en patriotten¹. Nadat de Bataafse Republiek (1796-1806) tot stand was gekomen als gevolg van de Franse inval werd op 1 maart 1811 het ambt van Drost opgeheven.

Het geslacht Van Heiden Hompesch

De Van Heidens waren afkomstig uit Kleef in Duitsland. In 1716 kwamen zij door vererving in het bezit van het huis en de goederen in Ootmarsum². Op grond van deze Twentse bezittingen kreeg *Fridrich Johann Sigismund*, toegang tot het Ridderschap van Overijssel. Vanaf 1747 vertegenwoordigde hij Overijssel ter Staten-Generaal en in 1754 werd hij drost van Twente waarmee hij tevens de belangrijkste vertrouweling van het hof werd.

Door de positie die zijn vader had verworven, waren de vooruitzichten van *Sigismund Vincent Gustaaf Lodewijk (geboren in 1731)* zonder meer gunstig te noemen. Vanaf 1746 studeerde hij aan de Leidse hogeschool en vervolgens aan de universiteit van Straatsburg. Van een ongehuwde oom (broer van zijn moeder) erfde hij een buiten in het Limburgse Stevensweert.

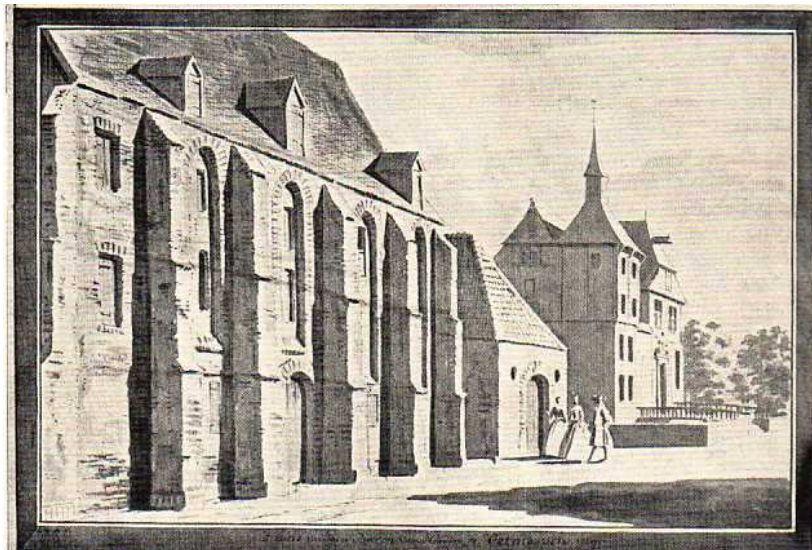
In 1752 huwde hij de Duitse barones *Anna Sophia Dorothea Reichsfreiin van Riedesel zu Eisenbach und Hermannsburg (1727–1803)*. Uit het huwelijk werden negen kinderen geboren, waarvan twee zoons en vijf dochters de de volwassen leeftijd bereikten . Hij vestigde zich op zijn Limburgse landgoed. In 1755 kwam er een einde aan dit relatief teruggetrokken bestaan: in maart werd hij toegelaten tot de Ridderschap van Overijssel en volgde hij zijn vader op als afgevaardigde ter Staten-Generaal. Hij betrok een woning in Den Haag aan de Fluwelen Burgwal. Bijna vijftien jaar had hij zitting in de Generaliteitsvergadering, in welke periode hij zich energiek inzette. Bij het overlijden van zijn vader werd hij in 1769 door de stadhouder prins Willem V tot diens opvolger als drost van Twente benoemd.

¹ In de tweede helft van de 18^e-eeuw waren drie groeperingen actief op het gebied van de landspolitiek: de *aristocratische patriotten*, te zien als oppositionele regenten, de *democratische patriotten*, te zien als vertegenwoordigers uit het volk en de *prinsgezinden* die onvoorwaardelijk de prins van Oranje steunden.

² Het *Huis Ootmarsum* stond oorspronkelijk op de plaats waar nu het openluchtmuseum gevestigd is. De laatste koper werd J. Palthe die het gebouw voor Fl. 3.500,- kocht en het complex in de periode tot 1833 met de grond gelijk heeft gemaakt.

Drost van Heiden Hompesch

Sigismund Vincent Gustaaf Lodewijk Van Heiden Hompesch verliet Den Haag en vestigde zich in Ootmarsum. Als drost werd hij, evenals zijn vader voorheen, de belangrijkste informant en adviseur van de prins inzake alle politieke en bestuurlijke aangelegenheden in Twente. Hij slaagde erin, zowel aan de ridderschap als aan enkele steden in het gewest, zijn wil op te leggen. In de jaren zeventig en tachtig van de 18^e-eeuw gold Van Heiden Hompesch

Huize Ootmarsum omstreeks 1700

dan ook als de machtigste man in Overijssel. Door zijn krachtige, heerszuchtige en autoritaire persoonlijkheid maakte hij in Overijssel lange tijd de dienst uit. Zijn ondergeschikten hadden veel te lijden van zijn willekeur en dwingelandij. Berucht was de wijze waarop hij de rooms-katholieken, die in Twente de meerderheid van de bevolking uitmaakten, wist te onderdrukken. Het geringste incident of de kleinste overtreding was voor hem een aanleiding de gelovigen zware

boetes op te leggen of hun kerkschuren te sluiten. Dit hardvochtige optreden bezorgde Van Heiden Hompesch een slechte naam in Den Haag.

Berucht werd Van Heiden Hompesch door de wijze waarop hij de plattelandsbevolking dwong tot het verrichten van de zogeheten drostendiensten of tot het afkopen hiervan. Hij schrok er niet voor terug de boeren midden in de oogsttijd voor hem te laten werken of (geheel in strijd met de voorschriften) met hun wagens naar de nabijgelegen Duitse gebieden te sturen om goederen voor hem op te halen. Twee maal per jaar was eenieder verplicht om voor de drost van zijn gebied gratis arbeid te verrichten, het algemeen belang dienende. Maar als de drost de hoogste ambtenaar was, recht sprak en de absolute macht namens de stadhouder bezat, maakte hij wel uit wat algemeen belang was. Zo gaf hij midden in de zaai- en/of oogsttijd rustig opdracht om voor hem turf te halen, zes uur gaans. De boeren die hun paarden de hele dag gebruikt hadden en danig vermoeid waren, gunden hun voornaamste bezit, de paarden, een nacht rust. Dat was tegen het zere been van graaf Van Heiden Hompesch, die daar dus geen genoegen mee nam en de boeren een boete gaf van 8 gulden. En dat in een tijd dat een landarbeider 8 stuiver per dag verdiende. Midden in de zomer had men echt geen turf nodig voor de kachel.

Omstreeks het midden van de jaren tachtig zag Van Heiden Hompesch zich gedwongen zijn houding wat te versoepelen. Steeds vaker moest “Colossus”, zoals zijn tegenstanders hem noemden, met tegenzin toegeven. Toen de politieke crisis in 1787 haar hoogtepunt bereikte,

voelde hij zich zelfs zo in het nauw gedreven dat hij tijdelijk zijn toevlucht over de grenzen zocht.

Het einde

Van Heiden Hompesch was toen geen drost van Twente meer. In 1786 had hij promotie gemaakt en kwam hij aan het hoofd te staan van Salland, het belangrijkste kwartier van Overijssel. Slechts vier jaar heeft hij zijn nieuwe functie uitgeoefend. Op een zomerse middag in 1790 was Van Heiden Hompesch aan het vissen in een van de fraaie vijvers rond zijn landgoed, het Huis Ootmarsum, toen hij door een beroerte werd getroffen. Hij overleed ter plaatse, hetgeen door weinigen werd betreurd.

Bronnen:

www.historischcentrumoverijssel.nl

www.kasteleninoverijssel.nl

Jos Gabriëls, *“De heren als dienaren en de dienaar als heer”*. *Het stadhoudelijk stelsel in de tweede helft van de achttiende eeuw*. ('s-Gravenhage 1990).

Jan Deckwitz

<p>‘De tied geet veurbiej’, zegt de leu. Mer ze verzeet zik; de tief blif, wiej-leu goat veurbiej.</p>

VOORJAAR EN ZOMER ROND DE MEIJERSHOF. . . *een jeugdherinnering*

Als in onze jongensjaren de dagen weer lengden ten teken dat het voorjaar in aantocht was, kon dat ook op een andere wijze worden opgemerkt. Bij de boerderijen in onze goede buurt was op de grote zolder de hooivoorraad al danig geslonken en had de mesthoop opzij van de koeienstal tijdens de lange wintermaanden daarentegen grote vormen aangenomen. Dan groeide een vreemde onrust onder de boeren: het was tijd voor de werkzaamheden op de akkers. Dagenlang reden de mestwagens langs, hoogopgeladen lag de vruchtbaarmaker op de karren en bij een oneffendheid in het wegdek werd wel eens wat van de last verloren. De paarden, blij dat ze uit de warme maar benauwde stal waren verlost, was het aan te zien dat ze ervoor gingen. Op de klinkerweg die uit het dorp over de rondweg richting Deurningen voerde, was de zware lading door de sterke dieren gemakkelijk te verplaatsen. Maar op het land aangekomen werd het lastiger; de wijkende vorst had het lage land drassig achtergelaten en de paarden hadden vaak de grootste moeite de zwaar beladen wagen daar voort te krijgen. Ook moest het span telkens tot staan worden gebracht en trok de voerman met een mesthaak een klein deel van de mest van de wagen, dat later met een riek ('greep') over de akker werd verdeeld. Dan lagen overal de hoopjes in lange rijen over het akkerland, waar de wagenwielen hun diepe sporen hadden doorgetrokken.

Enige tijd later kwam de boer of zijn knecht met zijn paard(en) en de ploeg op twee ongelijke wielen trok lange voren door de zwarte aarde. De glanzende stalen ploegschaar legde deze om, waarbij de mest onder het zand kwam om zo zijn goede werk te doen. Daarbij vormde zich de vore waarin het grote rad bij de volgende doorkomst liep; het wiel met de kleine doorsnede ging dan over het wat hogere nog onberoerde land.

Soms is het gebeurd dat kwajongens bij het 's avonds op de akker achtergelaten ploegstel de beide wielen omwisselden. Als de ploeger deze grap niet doorhad, begreep hij de volgende morgen niet waarom de ploeg - die het de vorige dag nog zo goed deed - plotseling zo vreemd zijn werk verrichtte.

Als de akker eenmaal gereed lag, werd het zaad gezaaid of werden de aardappels gepoot voor de nieuwe oogst.

Wij - jongens - hadden onze eigen drukke bezigheid. Voor ons was voorjaar het bouwen van het paasvuur. Met karren en karretjes trokken we na schooltijd rond om snoeihout van de gemeente of de boeren te verzamelen en dit werd bij de watertoren tot een 'boaken' opgebouwd. Trots stonden we op de avond van de Eerste Paasdag na het eier-eten bij ons eigen kleine vuur en we vonden het veel mooier dan het grote paasvuur van de gemeente en Spanjaard bij de Hoge Brug, waar veel afgedankte kratten van de textielabrikant in verwerkt zaten; in onze ogen was dat geen echt paasvuur.

De warmte van de elke dag hoger klimmende zon maakte de weiden, die tijdens de winter doods hadden gelegen, weer groen. Uit de stallen kwam tegen mei het vee te voorschijn, dat in een lange rij twee aan twee naar het weiland trok en hier werd losgelaten waar de beesten soms als dol rond begonnen te springen. Die avond stroomde voor de eerste maal dat jaar de melk in de melkemers en dat klonk als muziek.

Het zaad, uitgestrooid op Zuid- en Boornse-es, die nu Stroom-esch genoemd wordt, gedijde en na enige tijd schoten de halmen omhoog. Na het bloeien, waarbij het stuifmeel door de zomerwind over de akkers stooft, vormden zich de korrels in rijke aren.

Als op de kalender de datum 25 juli verscheen, de naamdag van de oogstheilige Sint-Jacobus ('Seent-Joapke' zegt de echte Twent) en de stadsmens één week zijn vrije dagen had, was de drukke tijd op het platteland aangebroken. Overal waren in de verzengende hitte de maaiers en bindsters druk in de weer om het koren 'daal te kriegen'. Waren de weersomstandigheden goed, dan vorderde de oogst zichtbaar. Maar soms viel de regen dagenlang en dan was het een trieste en langdurige bezigheid.

Aan het einde van de oogsttijd werden de droge schoven van het land gehaald en opgeslagen in de typische rogge- of havermijt die aan akkerrand of op het boerenerf op de dorsers wachtte.

Al eerder in het jaar had de hooitijd plaats, die nog meer van stralende zon én wind afhankelijk was, om het gemaaide gras tot hooi te laten worden.

Als we dan op die mooie zomeravonden, als het donker langzaam over de Meijershof kwam, met een groepje pratend bijeen zaten op de boomstammen vóór de timmerij van Hendrik Pol, trok de heerlijke geur van het gedroogde veevoeder dat hoog opgetast op de boerenzolders lag, rond door onze buurt. Terwijl de vleermuizen in de lucht dwarrelden, in verre weilanden een koe zich liet horen, zong in de struiken achter de schöp (schuur) van Mösselboer eindeloos de nachtegaal en als ik enige tijd later in de broeierige avond achter het open venster mijn slaapplaats had opgezocht, was de vogel nog steeds bezig. Toch raakte je in dromenland en bij het wakker worden was een nieuwe dag reeds begonnen en zweeg de vogel van de nacht. En dat doet hij al vele jaren.

Gé Nijkamp

PROCES BUSSEMAEKER CONTRA HELMIG -1-

Inleiding

De huidige in Nederland geldende rechtspraak is gestoeld op de Franse. Om ook in de Nederlanden de leus: “vrijheid, gelijkheid en broederschap” ten uitvoer te brengen werd, met de komst van de Fransen in 1795, de toenmalige rechtspraak niet afgeschaft, maar gewijzigd. Een van de grootste wijzigingen is de afschaffing van de doodstraf geweest. Hoewel ..., in 1818 werd G.J. Pieperiet als laatste in Almelo door ophanging ter dood gebracht.

Vóór 1795 lag de hoogste rechterlijke macht bij het staatshoofd, die werd vertegenwoordigd door de drosten, die elk een eigen gebied beheerden. Zo was Twente een drostambt. Elk ambt was bestuurlijk en rechterlijk gezien opgedeeld in gerichten, waarbij in sommige steden en in andere dorpen gelegen waren. Zo bestond het richterambt Borne uit het dorp Borne met de marken Hertme, Zenderen en Bornebroek. Alle steden en stadjes in Overijssel hadden eigen rechters door de overheid aangesteld. Het gericht Borne had een eigen rechter die het lagere recht uitoefende. Dit lagere gerecht moest kleine geschillen in de privé- en zakelijke sfeer beslechten en hield eveneens het werk van de latere notaris in. Zo behoorde het onderstaande proces tot de competentie van de richter A. W. Westerloo van het richterambt Borne.

Twee geschillen

Gedurende een tiental jaren (1770-1780) was de hofmeier van de Hof te Borne, Herman Helmich, in twee processen gewikkeld. Beide gingen over rechten die de hofmeier dacht te kunnen doen gelden op het “beroeren” van zijn grond. Toeval zal zijn geweest dat het in beide geschillen om dezelfde personen ging: Herman Helmich en Jan Bussemaeker.

Het eerste gaat (beginnend in september 1770) over de aanleg van een wal en het bouwen van een vondertje in de omgeving van het erf Stroonboer¹ in Hertme. Het volgende betreft het bezit van een sloot tussen een stuk grond van hem en een van zijn dorpsgenoten, gelegen nabij de woonhuizen van Ten Cate en dat van Jan Bussemaeker in het dorp Borne en begint in november 1771. Dit laatste was dus in de directe omgeving gelegen waar in 1779 het Bussemakerhuis aan de Ennekerdijk (uit 1655 daterend) werd verbouwd tot linnenredershuis. Beide geschillen lopen gelijktijdig. Verschillend zijn echter de personen die hen in juridische zin bijstaan. Nog een overeenkomst tussen beide geschillen: ze dienden beide ook voor de drost, omdat de rechter van het gericht Borne dit aan hem heeft overgedaan, hetgeen vaker gebeurde als men in een impasse was geraakt. De hoogste rechter, de drost, deed dan een bindende uitspraak, vaak na andere rechtsgeleerden om hun mening te hebben gevraagd².

Het eerste geschil zal hieronder worden behandeld, het tweede wordt beschreven in een volgend artikel.

Het procureursboek van Hermen Bos

In het Oldenzaalse stadsarchief bevindt zich een procureursboek³ van Hermen Bos. Hermen was procureur / advocaat en broer van Hendrik Jan Bos, beiden als zonen van Adam Bos, in het begin van de 18^e-eeuw te Borne geboren.

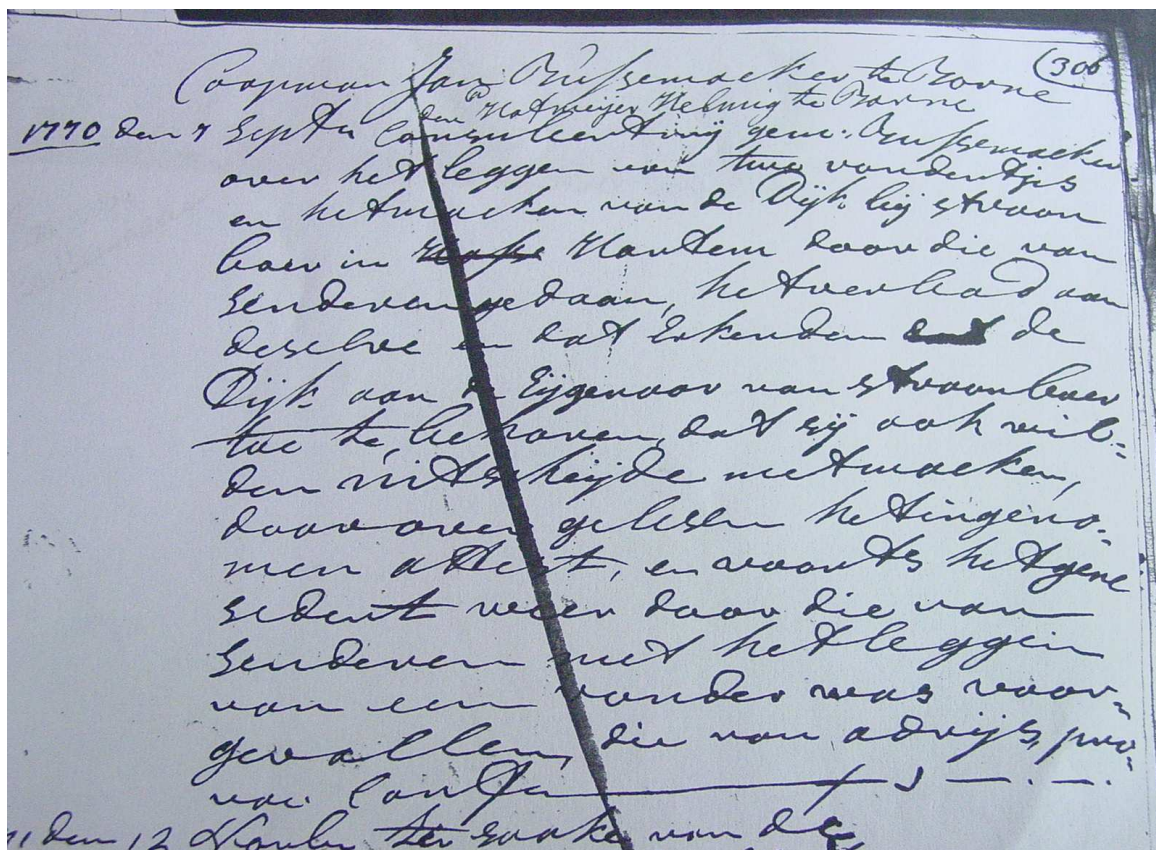
Om de bovengenoemde geschillen op te lossen had Bussemaeker Hermen Bos aangetrokken

¹ Helaas foutief, is voor een straat in de Stroom-esch in Borne de naam “Erve Stroomboer” gebruikt. Dit had Erve-Stroonboer moeten heten, naar het gelijknamige erf.

² HCO Drostenaarchief 33/486

³ Slechts mondjesmaat treft men procureursboeken aan in archieven omdat dit privé-eigendommen zijn. Juist deze boeken geven inzicht in de “handel en wandel” van een jurist die bepaalde zaken behandelt.

om voor hem het juridische werk te doen en hem voor het Bornse gerecht bij te staan. Het procureursboek¹ van Hermen Bos is zéér moeilijk leesbaar vanwege zijn hanepoterig schrift.

Een deel van een bladzijde uit het procureursboek van Herman Bos

Dit procureursboek is als een soort aanhangsel te beschouwen bij het officiële proces, omdat het ons de data aangeeft wanneer de jurist werkzaamheden heeft verricht, welke dat zijn, én wat hij daarvoor aan honorarium en kosten rekende. Vanzelfsprekend zijn dezelfde data aan te treffen in de rechterlijke archieven² van (in dit geval) Borne, omdat de beide partijen, met hun advocaten, steeds opnieuw voor het Bornse gerecht moesten verschijnen. Je zou het kunnen zien als een schaduwarchief, met dit verschil dat in het procureursboek de werkzaamheden van één der advocaten (Bos) met de te berekenen bedragen vermeld staan. Bij de meeste gerechtelijke stukken vind je helemaal achteraan bij het vonnis de notitie van wat het proces aan kosten heeft veroorzaakt, maar dan in één samengevat bedrag. Het procureursboek geeft alle bedragen van klein tot groot.

Het geschil bij het erf Stroonboer in Hertme

Dit geschil, uitmondend in een proces, gaat tussen de "Coopman Jan Bussemacker en de Hofmeyer Helmig te Borne". Geschillen konden zich, door de manier van procesvoering, jaren-

¹ OK 372 (Oldenzaal)

² HCO 43.1

lang voortslepen. Ook bij dit proces was dat het geval. Het duurde 10 jaar. Dit omdat de personen zelf en de door hen ingeschakelde advocaten steeds veel tijd nodig hadden om eventuele bewijsstukken te verzamelen. Vaak ook wonnen ze advies in bij confraters in andere steden en gerichten, waar mogelijk een vergelijkbaar proces gevoerd was.

Kadasterkaart uit 1832 van het gebied rond Stroom Esch¹

Jan Bussemaecker heeft Bos als advocaat en Helmich heeft eveneens een Oldenzaalse advocaat: F. C. W. Rühlein. Of dit op aanraden van Bos is gebeurd, is niet duidelijk. Voor elk bezoek aan Borne en de eerste keren in Hertme, moeten ze met een rijtuigje (of mogelijk te paard of lopend) richting Borne hebben gereisd om daar voor het gerecht te verschijnen. Te veronderstellen is dat ze “gecarpoold” hebben, waarbij ze voldoende mogelijkheid zullen hebben gehad voor overleg, ten gunste of ten ongunste van de partijen. Reizen deden de heren niet voor hun plezier. Door de toestand van de toenmalige wegen duurde de enkele reis Oldenzaal-Borne zeker twee uur, vaak langer. Het samen reizen was dan wel gezelliger en veiliger, maar kon betekenen dat de onafhankelijkheid ten opzichte van de tegenpartij niet helemaal gewaarborgd was.

Het proces

“Den 7 sept 1770 consulteert mij (=Bos) Coopman Jan Bussemaker over het leggen van twe(e) vondertjes (loopbruggetje met aan één zijde een leuning) en het maeken van de Dijk bij Stroomboer in Hartem door die van Senderen gedaan”.

Helmig als hofmeier zal enkele boeren hebben aangewezen die dit werk, tegen het verbod van

¹. De kadasterkaart geeft het erf Stroomboer (op de kaart staat -foutief- Stroomboer) en omgeving weer. Mogelijk dat de “Hattermer Brug” het vroegere vonder was. De stukken grond met de nummers 198, 199 en 347 zullen rond 1770 bij het erf Stroomboer hebben behoord. Op de plaats van de Hattermer Brug over de Bornse beek ligt momenteel de brug aan het einde van de Stroom-Eschlaan. De lijn rechts van de brug is “ongeveer” de huidige Stroom-Eschlaan. Let op: de beek, ten zuiden van brug is in 1989 verkaveld en verlegd.

Bussemaeker (als eigenaar van het erf Stroonboer) in zouden hebben verricht. De hofmeier van de Hof Borne kon bewoners van erven onder de Hof Borne horig, oproepen om werkzaamheden te verrichten, de zogenaamde herendiensten. Dicht bij het erf Stroonboer lag óók het erf Misdorp dat onder de Hof Borne horig was. De hofmeier had dus een tweetal loopbruggetjes over de beek laten aanleggen.

Bos schrijft in zijn rapport over deze zaak dat “*die van Zenderen*” wel hadden willen stoppen met hun werk en verder schrijft hij “*hetgeene sedert weer (wat er sindsdien) met het leggen van een vonder was voorgevallen*”. Bos noteert voor advies in zijn boek Fl. 1, -, -. Een opsomming uit het procureursboek van alle handelingen zou een niet lezenswaardig verhaal opleveren. Daarom worden hieronder in zéér kort bestek de notities van Bos en daarmee de voortgang van het proces genoteerd.

Op 12 november 1771 (dus ruim een jaar later na de start van het proces) hoort Bos dat hij als advocaat is aangezocht, ook Rühlein is ingeschakeld. Wat zou er zich in die afgelopen 14 maanden wel niet allemaal hebben afgespeeld bij Stroonboer of in Borne? De hofmeier woonde niet ver van Jan Bussemaeker. We kunnen er alleen maar naar gissen. Normaal gesproken werden er in die tijd in het vervolg van het proces “vraagartikelen”¹ opgemaakt en deze werden in kopie naar de advocaten en beide partijen gezonden. In het procureurboek zijn deze helaas niet te vinden. Op 28 november heeft Bos bij het erf Stroonboer de “schade” bekeken, waarvan hij schrijft “*enkel een grupje te hebben gezien*”. Dan blijft de zaak lang rusten. Op 16 juni 1772 spreken Bos en Rühlein elkaar en op 29 september 1772 wordt er weer een verslag opgesteld en per expresse naar Borne verzonden. Hierover wordt weer overlegd en wordt antwoord gestuurd. In januari 1773 wordt het proces vervolgd. Allerlei stukken worden verzameld. Deze worden naar elkaar en het gerecht gestuurd. Het typische is, dat beide advocaten steeds naar Borne moeten om zaken te onderzoeken, overleg te plegen en voor het gerecht te verschijnen. In Oldenzaal woonden ze dicht bij elkaar!!!! Is dit een “rekken” van de zaak om zoveel mogelijk geld te kunnen opstrijken? Tussen november 1773 en januari 1776 zit er nog steeds geen schot in de zaak. Dan komt er mogelijk een versnelling van de oplossing: de hofmeier overlijdt op 16 april 1776. Dit leidt tot een bespreking met de drost. In december 1776 verstrekt Rühlein Bos een verzoekschrift van de erfgenamen Helmich. Tot januari 1779 staan 25 vermeldingen in Bos’ boek genoteerd. In 1779 zet zich het proces voort, zonder dat er een oplossing komt. Pas op 27 juni 1780 wordt de knoop doorgehakt. De partijen willen er een eind aan maken. In juli bezoekt Bos de drost en sluit de zaak. In het boek staat niet wie er veroordeeld werd, wel dat de rekening is voldaan met de betaling van Fl. 131, 5, - op 24 augustus 1782. In dit bedrag zijn de diverse reiskosten, evenals de geschreven pagina’s (gemiddeld 4 stuiver per pagina) verrekend. Helaas weten we dus niet wie van de beide opponenten gelijk heeft gekregen.

Gerard A.B. Nijhuis

As nen boam véúr ’t weenter ziene blaar nich zol verleezn, kon hee oons gen bod doen dat ’t veurjoar in de nöagte is.

¹ Door de rechter werden vragen over het voorgevallene opgeschreven en ingevuld tijdens het verhoor van de getuige(n).

- Literatuur: “Het Dagboek van Hendrik Jan Bos”. Uitgave: Twents Geanologische. Vereniging.

OPEN MONUMENTENDAG

De “Open Monumentendag” is in 2006 gehouden op zaterdag 9 september. Het thema was “*Feest* “. Dit thema was in verband met “Borne 800” heel toepasselijk. De gebruikelijke monumenten waren ook dit jaar weer voor bezichtiging opengesteld. Bij de VVV kon men in de loop van week, voorafgaande aan de Open Monumentendag, reeds de fietsroute en de gewenste informatie verkrijgen.

Fietstocht: De fietstocht stond in het jaar van “Borne 800” in het kader van de Hofdag en de hofhorige boerderijen. De heer Henk Woolderink had gezorgd voor een perfect stukje documentatie over de hofhorigheid en over de hofhorige boerderijen, die werden bezocht. Ook kon men onder zijn leiding de tocht meefietsen, waarbij zijn mondelinge toelichting bijzonder werd gewaardeerd. Bij het Erve Zeilker in Zenderen werd men door de eigenaar, de heer Gerard Welberg, getrakteerd op een heerlijk kopje koffie. Ook kon men aan de hand van diverse authentieke stukken de geschiedenis en de ontwikkeling van het Zeilker in oenschouw nemen. De heer Welberg verwacht dat het Zeilker binnen afzienbare tijd de status van Rijksmonument zal krijgen en dat hij met de restauratie kan beginnen. Aan de fietstocht werd deelgenomen door zo’n 250 personen.

Diapresentatie over de kermis en het circus: In het kader van het landelijke thema heeft de heer Helmig Kleerebezem een diapresentatie verzorgd in bistro “Le Primeur” te Bornerbroek. Hij vertelde een amusant verhaal bij de dia’s, die hij liet zien. Dit heeft tot twee keer toe een volle zaal getrokken; het was dus een doorslaand succes. In totaal hebben zo’n kleine 100 personen de presentatie bekeken. De locatie was prima geschikt als klein theater.

Rondwandeling door Oud Borne: De gratis rondwandeling bleek weer veel belangstelling te trekken. Er hebben zo’n 30 personen aan deelgenomen.

Torenbeklimming: Het beklimmen van de toren van de Oude Kerk aan de Oude Kerkstraat was voor velen de moeite waard. Zo’n 60 personen hebben een kijkje in de toren genomen.

Opengestelde monumenten: In de **Oude (Ned. Herv.) Kerk** waren de gebruikelijke religieuze voorwerpen te bezichtigen. Ook werd er enkele keren het orgel bespeeld. Het aantal bezoekers was ca. 150.

In de **R.K. Stephanuskerk** was de belangstelling zo groot, dat er tot twee keer toe een rondleiding werd gegeven. Totaal ca. 75 bezoekers.

In het **Museum Bussemakerhuis** was de expositie “Kostbare klederdracht poppen uit geheel Nederland”. Het aantal bezoekers bedroeg ca. 120.

Verder waren opengesteld: De voormalige **Synagoge** (ca. 50 bezoekers), het **Dorset Mansionhouse**, (ca. 50 bezoekers) en de **Klopjeswoningen** (ca. 50 bezoekers).

Het was bijzonder spijtig, dat de galerie van **Yvonne Hallema** (het voormalige St. Jozefgebouw/Skuw) ondanks de gedane toezegging niet geopend was.

De dag, die werd besloten met het zgn. *Zondagsluiden*, kan als geslaagd worden beschouwd, ook al omdat de weergoden ons wederom zeer goed gezind waren.

Henk Westerik (Secretaris Werkgroep Open Monumentendag)

DE KRONIEK VAN SWEDER SCHELE VAN WELEVELD

Inleiding

Tussen Zenderen en Hertme in de gemeente Borne ligt het landgoed Weleveld, waarvan de oorsprong teruggaat tot in de 13^e-eeuw. De oudste vermelding van de naam Weleveld dateert

Het huis Weleveld 1737

uit 1244. Het eerste huis werd gebouwd in 1300. Daarmede is het een van de oudste havezates van Twente. De havezate groeide uit tot een belangrijke bezitting en vele Van Welevelds bekleedden hoge posten. Johan III was de laatste Van Weleveld. Zijn erfdochter Anna huwde in 1521 Sweder Schele, van de Schelenburg bij Osnabrück, waarna de familie zich Schele Van Weleveld ging noemen. Hun zoon Christoffel (1529-1608), die tijdens zijn studie in Duitsland met de Lutherse godsdienst in aanraking was gekomen, bracht deze “nieuwe religie” naar Twente.

De schrijver

Christoffels zoon, Sweder II (1569-1639), is een van de prominentste eigenaren van Weleveld. Omdat hij ook eigenaar werd van het onder Ochtrup gelegen huis Welbergen, waar hij is overleden, noemde hij zich Schele van Weleveld en Welbergen. Gedurende 40 jaar, namelijk van 1591-1623 en vervolgens van 1629-1637, hield hij een dagboek bij, dat in totaal 1822 in een kriebelig handschrift geschreven pagina's omvat. Het dagboek beschrijft allerlei zaken en voorvallen in Oost-Nederland, Münsterland en Nedersachsen en heeft daardoor een grensoverschrijdend karakter. Met bezittingen aan beide zijden van de Nederlands-Duitse grens en door zijn brede belangstelling was Sweder II een Euregioër avant la lettre.

De geschiedenis van de kroniek

De delen I en II van de Kroniek van respectievelijk 676 en 256 pagina's werden op de Schelenburg bewaard en berusten nu in het staatsarchief in Osnabrück. Het derde deel van 890 pagina's bleef op Weleveld tot 1715, het jaar waarin Weleveld publiekelijk werd verkocht. Volgens de koopvoorwaarden mocht de koper terstond de goederen in gebruik nemen en zo liet Adolf, graaf van Rechteren, de archieven op Weleveld naar Huis Almelo overbrengen. Daarnaast verplaatste hij een bouwhuis (zie kader), waarvan een beschrijving bestaat in een van de stukken van het huisarchief, dat begin jaren '80 werd geïnventariseerd en nu in HCO¹ in Zwolle ligt.

Waarom deze zijsprong? De heer Van Rechteren dacht dat hij koper was en handelde in 1715 als dusdanig. Maar er was een eis van leenrecht gesteld aan de verkoop en daar werd niet aan voldaan, waardoor de koop ongeldig bleek. Er volgde een lange periode van juridische strijd, die eerst in 1725, dus tien jaar later, formeel werd afgesloten en waarbij Lambert Joost van Hambroick als koper tevoorschijn kwam. Omdat zijn moeder een Van Weleveld was, blijft Weleveld in zekere zin nog tot 1819 in de familie. Over de waarde van het afgevoerde bouwhuis is volgens archiefstuk -HA Almelo 2286- destijds onderhandeld, maar de archieven bleven in Almelo, waar de Kroniek in vergetelheid raakte. Wellicht een zegen in vermomming, want het lag er veilig en onaangeroerd tot de inventarisatie van het meer dan 80 strekkende meters omvattende huisarchief.

Copia

E.

Memorialen Designatiën met de specificatie der somme over jeder pardeel van het geene door wijlen sijn Excell. De Here A.H. Grave van Rechteren etc: (: lite pendenten:) van den Havesate Welevelt is afgebroken, afgehouden en vergraven.

Het Bouwhuijs is geweest van 10 gebonden 30 voeten breed met de afdaeken ieder van 12 voeten sijnden met pannen behangen; En aan den eenen zijden getimmert een schoppen tot een koetswagen en aan den anderen zijden een kamertjen wordende gedeze gebond van het huijs op sijn weijnigste gewaar.

Dicit op f 100: gl:

Noot in de marge:

Dit Bouwhuijs is oud en seer vervallen geweest en ons veel te hoog bij de Parthije gewaardeert.

Leesbaar maken van de kroniek

Ondanks een transcriptie van het echtpaar De Bakker eind vorige eeuw is het dagboek nog steeds nauwelijks toegankelijk. Dat komt mede omdat Schele in het (oud)Nederlands, Duits, dialect en Latijn schreef en zelfs enkele stukjes in het Grieks en het Frans.

De in de Kroniek behandelde onderwerpen zijn zeer gevarieerd, zoals politiek, geologie, bezit, archeologie, godsdienst en genealogie, maar ook voorvallen uit het dagelijks leven. Wat

¹ HCO = Historisch Centrum Overijssel.

Sweder II aan het papier toevertrouwde zijn ontboezemingen, waarnemingen en analyses van iemand die én de tweede helft van de 80-Jarige Oorlog in de Nederlanden én een groot deel van de 30-Jarige Oorlog in Duitsland meemaakte. Het boek “Gott betert desen tidt” van mr. Adri de Bakker en drs. Dick Schlüter uit 1995 geeft daar een selectie van.

Plannen voor publicatie

Bij de presentatie op 24 oktober 2003 in de Oude Kerk te Borne van de geschiedenis van Weleveld door Jet Spits “Och eeuwig is so lang”, heeft de directeur van de Stichting Weleveld, die als doel heeft de belangen van het landgoed Weleveld te behartigen, aangekondigd het initiatief te nemen om te komen tot een integrale publicatie van het dagboek. Een dergelijke uitgave moet niet alleen de tekst van Sweder’s geschriften omvatten, maar ook wetenschappelijke annotaties en toelichtingen en een vertaling naar en het Nederlands en het Duits. Dat laatste vanwege het belang dat het dagboek heeft voor beide landen.

Op 12 mei 2004 had hierover op Weleveld een eerste bespreking plaats. Deze bijeenkomst was het resultaat van eerdere gesprekken tussen de heer J. Seekles van het HCO te Zwolle en de directeur van de Stichting Weleveld, mr. E.T.J.T. Kwint. Aanwezig was ook dr. Gunnar Teske van het Westfälisches Staatsarchiv. Er werd een traject opgesteld dat, zij het op een termijn van wellicht tien of meer jaar, kan voeren tot een integrale, leesbare, becommentarieerde en, waar nodig, vertaalde publicatie van het dagboek van Sweder II. Omdat de Kroniek bijna alles wat denkbaar is behandelt, was men het erover eens dat een multi-disciplinaire benadering noodzakelijk is. Het traject omvat vier fases.

Het stappenplan

Fase I Digitaliseren: Vanwege de omvang en om te komen tot een brede toegang tot de Kroniek is digitalisering van de originele tekst en daarna plaatsing op een internetsite de beste oplossing. Tegelijkertijd moet de tekst van mr. A. de Bakker op dezelfde site geplaatst worden. Deze moet daarvoor weer geheel worden overgetikt omdat in een ingescande versie niet gewerkt kan worden. Bovendien zijn er nog pagina’s die niet in machineschrift zijn overgezet, veelal zijn die in het Latijn. Deze moeten nog getranscribeerd worden.

Fase II Collationeren: Daarna komt het collationeren van de desbetreffende handschriftpagina met de bijbehorende getikte pagina, zodat er een juiste “vertaling” van handschrift naar digitale tekst beschikbaar komt.

Fase III Becommentariëren door deskundigen o.l.v. een coördinator: Een waarschijnlijk zeer lange fase, die moet leiden tot een duidelijke uitleg van het oeuvre. Zin voor zin zal moeten worden bekeken en bestudeerd. Zaken en feiten die destijds algemeen bekend waren c.q. voor eenieder vanzelfsprekend waren, maar nu niet meer, moeten worden uitgelegd zodat zij voor een XXIe-eeuwer begrijpelijk zijn.

Theorieën etc. van Sweder moeten worden getoetst en van glossen worden voorzien. Tegelijkertijd moet het werk toegankelijk worden gemaakt door een verband te leggen tussen diverse paragrafen en uiteraard via een index, jaartallenregister etc. Wellicht dat er kaartjes en andere afbeeldingen ter verduidelijking van e.e.a. nodig zijn.

Eigenlijk moet reeds tijdens fase II begonnen worden met het aanstellen van een wetenschappelijke coördinator die fase III in goede banen gaat leiden. Deze moet niet alleen voorkomen dat meerdere personen/instituten dezelfde passages gaan onderzoeken en becommentariëren, maar er ook zorg voor dragen dat alle belangrijke passages behandeld worden. Voorts moet hij bij conflicterende opinies een bemiddelende rol spelen dan wel het verschil van inzicht duidelijk tot uitdrukking laten komen.

Fase IV Publiceren: Publicatie van het werk. Dat kan pas wanneer er voldoende fondsen zijn en wanneer de wetenschappers in algemene zin tevreden zijn over de kwaliteit van de transcriptie en het deskundige commentaar. Een zo uitgebreid geschrift als dit zal altijd om meer commentaar vragen en nieuwe inzichten opleveren, maar er moet een moment komen dat men kan zeggen: Het is goed, nu gaan we publiceren.

Voortgang

Dr. Birgit Kehne van het Niedersächsisches Staatsarchiv in Osnabrück, waar delen I en II van de Kroniek berusten, en prof. dr. Norbert Reimann van het Westfälisches Archivamt te Münster sloten zich direct na de eerste bijeenkomst bij de stuurgroep aan. Er volgden meerdere bijeenkomsten, wisselend op de goederen die een rol in het leven van Sweder Schele hadden gespeeld, namelijk Welbergen, de Schelenburg en Weleveld. Dankzij de inspanningen van de stuurgroep is de eerste fase gedeeltelijk gerealiseerd en nader uitgewerkt. De manuscripten uit Osnabrück en Zwolle en ook het transcript van de heer De Bakker zijn gedigitaliseerd en komen binnenkort op internet.

Voorts werd op 20 oktober 2006 een wetenschappelijk symposium georganiseerd op Welbergen, waar wetenschappers uit diverse disciplines uit beide landen aanwezig waren. Naast een drietal voordrachten over enige aspecten van het leven, het werk en het denken van Sweder Schele werd de tot dusverre gemaakte voortgang getoond, met name in het digitaliseringsproces, en enthousiast ontvangen.

De stuurgroep heeft op basis van de reacties en de diverse inbrengen besloten eerst nog de ontbrekende pagina's te laten transcriberen en dat wat reeds door De Bakker is gedaan in een Word document om te laten zetten zodat het bewerkt kan worden. Dat is nodig met het oog op het collationeren, fase II. Tegelijkertijd zal gezocht worden naar fondsen en een wetenschappelijk coördinator. Eerst daarna kan aan fase III begonnen worden, waarin er vooruitlopend op de publicatie, die als slotfase wordt gezien, tussentijdse resultaten gemeld kunnen worden. Kortom er is nog een lange, maar interessante weg te gaan alvorens de Kroniek als een handzaam boekwerk in bibliotheken of huiskamers zal staan.

mr. E.T.J.T. Kwint

Oolderdom is vaak ne kwestie van gevoel, nich van joarn.

ZO WAS 'T, ZO IS 'T de Oude Deldensestraat

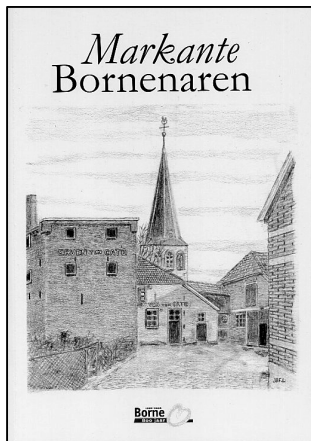
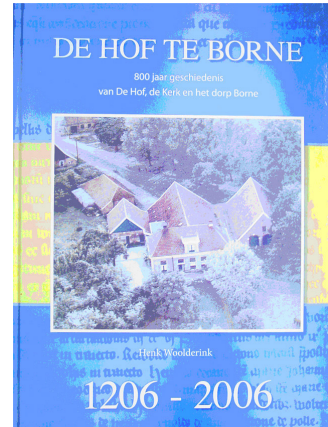
Oude Deldensestraat in 1930. Links is nog een deel te zien van de tuin van de ambtswoning van de toenmalige burgemeester Schaepman. Op de stoep staan de heren Bokhoven en Herberink ('t Gruus). Vervolgens het winkel/woonhuis van schilder Mekenkamp. Rechts de schuur van Kosterink (Sissen Herman). Op de hoek met Cuba de meubelzaak van Ter Marsch. Deze zaak is in de Tweede Wereldoorlog weggebombardeerd.

Oude Deldensestraat in 1988 zoals we die vandaag de dag ook nog goed zullen herkennen. De oude bebouwing aan de rechterkant is volledig verdwenen. Op deze plek is nu de woninginrichting van Leijdekkers. De firma was oorspronkelijk gevestigd aan de Hofstraat. In 1928 liet G.J. Leijdekkers er een woon/winkelpand bouwen. In de loop der jaren is de winkel meerdere malen verbouwd en in 1973 is de bebouwing grenzend aan de Oude Deldensestraat gerealiseerd. Inmiddels staat het pand leeg.

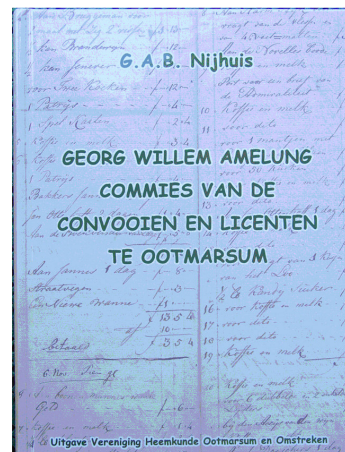
BOEKENNIEUWS

Ter gelegenheid van de viering van Borne 800 jaar, is door onze vereniging een boek uitgegeven met als titel **DE HOF te BORNE, de historie van de Meijershof**. Het boek geeft meer dan de titel doet vermoeden. Auteur H.A.M. Wool-derink is er in geslaagd ons een blik te gunnen in de geschiedenis van Borne na 1206, maar ook in de tijd van voor 1206, het aftelpunt voor dit feestelijke herdenkingsjaar. De nog bestaande Meijershof, bewoond door de familie Rientjes, was vroeger een bisschopelijke hof waar de hofmeier woonde. Hier werden de pachten gebracht en de goederen van de bisschop beheerd. Het boek graaft echter veel dieper en geeft veel geheimen prijs over de voorgeschiedenis van Borne en Twente. Het mag als een standaardwerk worden gezien waarover nog veel gesproken zal worden omdat de auteur in de 136 bladzijden een frisse nieuwe kijk weet te geven op diverse onderwerpen. Het boek is in de handel en bij de vereniging te koop voor € 15,00.

In het jubileumjaar 2006 is door het bestuur van de Stichting “Borne ‘800” een mooi tijdsdocument uitgegeven in de vorm van het boekje **MARKANTE BORNENAREN**. Het is een werkje van 128 bladzijden met prachtige potloodtekeningen van “gewone” mensen die voor Borne markant genoemd mogen worden. Tekenaar Hans Leuverink is erin geslaagd veel van deze personen prachtig neer te zetten. De teksten, waarvoor Hans Leuverink veel research heeft gedaan, zijn gemaakt door Johan Leurink en Annemarie Haak. Het geheel geeft een prachtige kijk op het leven van markante mensen in het dorp, getekend naar het leven zoals dat vroeger in Borne werd geleefd. Het boekje is via de Gemeente door de Stichting “Borne ‘800” gratis verspreid en is het lezen en bewaren meer dan waard!

In 2006 verscheen eveneens het boek **GEORG WILLEM AMELUNG COMMIES VAN DE CONVOOIEEN EN LICENTEN TE OOTMARSUM** van de u bekende auteur G.A.B. Nijhuis. Weliswaar handelt het hier om een Ootmarsumse persoonlijkheid, maar het dagelijks leven van deze Georg Willem wordt, aan de hand van gegevens uit enkele bewaard gebleven kasboeken, zo genuanceerd geanalyseerd en beschreven, dat er een goed beeld ontstaat van het dagelijks leven in het laatste kwart van de 18^e-eeuw. Amelung blijkt een goede vriend te zijn geweest van Sigismund van Heyden Hompesch. Hij fungeerde als commies, een belastingonvanger voor import en export van goederen. In het eerste boek dat nu verschenen is, wordt een beeld gegeven van de persoon en de mensen met wie hij werkte. Maar ook wat hem dagelijks bezighield, de bouw van zijn woning, zijn kleding, voeding en handelscontacten worden gedetailleerd beschreven. Een boek dat u in een adem uitleest. Er volgen nog twee boeken. Het tweede deel, dat in het komende najaar zal verschijnen, handelt over zijn werk als commies. Het derde deel, dat volgend jaar verschijnt, handelt over het vervoer. Uitgave: Ver. Heemkunde Ootmarsum e.o.; ISBN 90-73965-22-5; prijs: €17,50

VAN DE BESTUURSTAFEL

Nieuwe leden

In het tweede halfjaar van 2006 mochten wij weer een aantal nieuwe leden verwelkomen, t.w.: de heren F.Eppink, H. Filart, M. Greevink, J. Kremer, J.H Nijhof;

de dames Th. Nijhuis, E. Paauwe;

de echtparen J.H Parmentier, Hartendorp-v. Dijk, Schmitz-Krammer.

We hopen dat deze nieuwe leden, allen uit Borne, zich binnen onze vereniging thuis zullen voelen.

*Mocht u als lezer nog mensen in uw naaste omgeving kennen die ook interesse hebben in de geschiedenis van onze leefomgeving en in het doen en laten van de mensen die hier vroeger woonden, laat het ons dan weten. Een **folder** met **informatie** over onze vereniging is bij het secretariaat verkrijgbaar met daarbij een inschrijvingsstrook voor aanmelding als nieuw lid.*

Data om alvast te noteren

In 2007 hebben we onder voorbehoud de volgende data geagendeerd:

dinsdag 20 maart : In het kader van maart als **dialectmaand** komt **André Hottenhuis** op bezoek.

woensdag 25 april: Lezing over vroegere **klederdrachten** door **mevr. Klerebezem**.

zaterdag 2 juni: **Excursie per bus** (*informatie over de bestemming volgt t.z.t.*)

zaterdag 8 september: **Open Monumenten Dag** (*thema 2007: Monumenten van de 20e-eeuw*)

Beheer Boekenfonds

In “*Boorn en Boerschop 2006-1*” zijn de doelstelling en uitgangspunten van het fonds toegelicht. De hieronder vallende “Commissie Boek en Blad”, die de aan- en verkoop en de verspreiding van deze boeken en die van onze periodiek “Boorn en Boerschop” regelt, bestaat momenteel uit *Ria Blödtner* en *Jan ter Beke*. Via hen kunt u de elders in ons blad aangeboden boeken en bladen bestellen.

Schenkeningen

We ontvingen:

Via Jan ter Beke: *6 tinnen lepels* in een wandrek en een *koperen koffiesmorre*,

van Pastoor W. Bosch: een doos met *periodieken* van *GENS NOSTRA*,

via Henk Woolderink: het boek “*Het vergeten Landleven*” (auteur Ingeborg Wind),

van de Gemeente Almelo: het door haar uitgegeven boek “*Bornerbroekers in een veranderend gebied*”.

Het archief

Een aantal bestuursleden is inmiddels begonnen met het archiveren van verenigingsbezit: **als u hierbij wilt helpen, dan graag**. U kunt in dat geval contact opnemen met *Henk Woolderink* tel. (074) 2663744.

Beschikt u over heemkundig materiaal of heeft u voorwerpen in uw bezit, om te behouden of ter publicatie, dan zouden we graag geïnformeerd willen worden. U kunt hiervoor contact opnemen met het secretariaat of een van de bestuursleden.

NOG LEVERBARE UITGAVEN. . . .

via *Heemkundevereniging Bussemakerhuis*

Titel:	Prijs	
	Niet-leden	Leden
Rond Horst en Hof te Borne (1981)	€ 2,50	€ 2,00
Borne, historie en volksverhalen (1987)	€ 5,00	€ 4,00
Landweren, Borgen & Postwegen (1990)	€ 7,50	€ 6,00
Borne Archeologisch (1995)	€ 5,00	€ 4,00
J.B Schoemaker, een Twentse Heelmeester i.d 19 ^e -eeuw (1999)	€ 7,50	€ 6,00
Veertig jaar later, jubileumuitgave (2002)	€ 7,50	€ 6,00
Periodiek Boorn en Boerschop (<i>diverse jaargangen</i>)	€ 3,00	€ 2,50
Kadastrale Atlas 1832, Borne / Weerselo (2005), <i>boek met kaartenmap</i>	€ 40,00	€ 35,00
De Hof te Borne (2 ^e druk 2006)	€ 15,00	€ 15,00

- Prijzen zijn exclusief eventuele verzendkosten. Genoemde uitgaven zijn verkrijgbaar bij :
- Mw. R. Blödtner, C. Hilbrinkstraat 56, Borne tel. 074-266 89 08;
 - Enkele uitgaven zijn verkrijgbaar bij de *plaatselijke boekhandel*.

**Voor uw taxatie
van
onroerend goed**

in verband met boedelscheiding,
suksessie - verkoop.

Tevens onteigeningsdeskundige en
boerderijen bemiddeling.

J.F.M. Hassels Mönning
makelaar en beëdigd taxateur
Lid Agrarische Sectie

Watertorenstr. 14 - Borne - Tel. 074-661581

**Honderd jaar
ervaring in drukwerk**

HASSINK DRUKKERS HAAKSBERGEN

Handelsstraat 1 - 7482 GW Haaksbergen
Postbus 177 - 7480 AD Haaksbergen
Telefoon (053) 572 17 77 - Telefax (053) 572 62 75
E-mail hdh@hassink.nl